THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. WINBERG, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

PUBLISHED BY

— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —

251-253 Queen Street West Telephone Adelaide 3967

SUBSCRIPTION RATES: $3.50 PER YEAR
SINGLE COPY 1c.

Entered as Second Class Mai Matter at C.P.O. Toronto, Ontario January 22nd, 1913

אונזער אבר המדולדל

א אידישער רייסעזייער איז ערשיענען פאר דער באָארד אָף קאָנטראָל צו פּראָטעסטירען געגען דעם, וואס די שטאָדטישע בעאמטע האָבען צו איהם אהיים אריינגעשיקט א בייליף, און די קאָנטראָלערס האָט עס דערווייל פערשאפט פרעהליכע פינף מינוטען. ער האָט פערלאנגט א ראבאט פון צוועלף דאלאר פאר'ן בייליפס הוצאות, און זיין טענה האָט ער אונטערשטיצט מיט דעם, וואָס ער האָט געציינט א ברעף פון דר. ה. גירי, ק. ס., אין וועלכען ער בעדאנקט איהם פאר דער ארבייט, וואס ער האָט געטהאָן פאר איהם בשעת אן „עלעקשאָן".

אָ, מיר קענען נאָר ניט טהאָן פאר דיר, האָט זיך אָבגערופען קאָנטראָלער אָ'ניעל, אָננעהמענדיג אן ערענסטען טאָן. "איהר זייט א „פּאָליטישען".

ווען מר. גירי וואָלט דאָ געווען, וואָלט ער עס שוין בעזאָרגט", האָט געענטפערט דער מעיאָר, „ער איז א רפואה צו אלע קראנקהייטען".

„קענט איהר אונז אויס'ן שטעל געבען א גאראנטיע, אז איהר וועט קומענדעס יאָהר שטימען פאר אונז, אויב מיר וועלען אייך נאָכגעבען אין אייער פערלאנג", האָט פאָרגעזעצט קאָנטראָלער אָ'ניעל.

„עמעדיג זיין לאנגע באָרד, האָט דער איר בעטראכט דערווייל די מיטגליעדער פון דער באָארד, ווי ער וואָלט געצעגערט צו געבען די פערלאנגטע גאראנטיע.

„וועט איהר שטימען פאר מיר, אויב איך וועל לויפען איבער א יאָהר", האָט ווייטער געפרעגט דער מעיאָר.

„וואָרום ניט", איז געקומען א שנעלער ענטפער.

„איך דענק אז איהר האָט אין די לעצטע וואָהלען געשטימט פאר מר. ווייזנבערג", האָט ווידער בעמערקט דער מעיאָר.

דער איר האָט דאָס ניט אָבגעלייקענט, און די זאָך האָט זיך גע־ענדיגט מיט דעם, וואָס עס איז אָבגעשיקט געוואָרען צום סיטי סאָליסיטאָר.

דיעזע נייעס איז מיטזואָך ערשיענען אין א היגער אויזגאב - צייטונג, און דאָס איבערגעבראכטע, איז גוט אן איבערזעצונג.

מיר ווייסען שוין פון לאנג, אז יענע צייטונג האָט ליעב איבערצו־טרייבען אלעס, זיין עס מאכט זיך נאָר איהר א געלעגענהייט צו שרייבען וועגען אידען.

אָבער ניט וועגען דעם טאָן פון יענער צייטונג, ווילען מיר היינט שרייבען. איך וואָס מיר ווילען זיך אָבער יא אָבשטעלען, איז וועגען דעם אידען. דער העלד פון דיעזער געשיכטע.

אָפטמאָהל האָבען ליעב די שכנים אונזערע אונז פאָרצואוואָרפען, אז אונזערע שטימען קען מען ניט בעקומען דורך אויפקלעהרונג אין וויסען, נאָר אז עס איז א פראגע פון א „ראלאר און א קוואָטער", און ווער עס צאָהלט די פערלאנגטע סומע דער בעקומט זיי.

ווען מיר הערען פון אונזערע קריסטליכע שכנים דיעזע פאָרווירפע, קרענקט עס אונז גאנץ ביטער. אָבער א טהייל פון דיעזע פאָרווירפע, און דער גרעסטער דארג צוגעשריבען ווערען צו די אידען זעלבסט.

אונזערע שכנים קענען נאָך גאנץ וועניג דעם אידען, זעלבער איז מאנבעסמאָהל פאר זיי א רעטעניש. זייער וויסען איבער אידען בעקומען זיי פון יענעם סאָרט אידען, וועלכע גילטען אלס שתדלנים און פּאָליטישענס. דארפען מיר דערצעהלען, אז די אידישע גאס איז פול מיט דיעזע לייט.

דארפען מיר שילדערען, ווי דיעזע פערזאָנען שטעלען פאר די אידען אלס א סחורה וואס מען קען קויפען און פערקייפען

און אָט קומט נאָך איינער פון זיי, וועלכער פערלאנגט, אז מען זאָל איהם זיינע „מעקסעס" פערקלענערען פאר זיין פּאָליטישער זכות אבוה.

מיר האָבען נאָך ניט געהערט פון קיין פאל, אז וועלכע עס איז פער־זאָן, ניט קיין איד, זאָל צוליעב אזא טענה פערלאנגען אן עהנליכע פרי־ווילעגיע.

אָבער דאָך איז עס ביי אונז אידען מעגליך, ביי אונז איז אלעס אינ־מעגליכעס א זאך דער מעגליכקייט.

איין ערקלעהרונג איז בלויז פערהאן צו דער האנדלונג פון יענער בעטרעפענדער פערזאָן.

וואָס וועניגער מיר וועלען האָבען אזעלכע אידען, אלץ געזינטער ווערט עס זיין פאר'ן אידישען פאָלק.

וואָס שנעלער דיעזער „אבר המדולדל" ווערט פון אונז אָבגעריסען ווערען אין גאנצען, דעסטא בעסער פאר'ן אידישען נאָמען, פאר'ן אידי־שען כבוד און עהרע.

יעדע פערזאָנען, האָט שוין לאנג אויפגעהערט צו אינטערעסירען אלעס מענשליכעס און אידישעס, און פאר די עטליכע סענט, פונ'ם איי־גענעס פערזענלעכען פראָפיט, זענען זיי אפילו גרייט צו שפייען איך אלעס, וואָס אין הייליג און טייער.

וואָס שנעלער מיר וועלען דיעזע ווילד - פלייש פון אונז אויסשניידען אלץ א קלענערע אפעראציע ווערט אויך אונזער גאס דארפען געמאכט ווערען.

די בראנדייס-אפערע

נאָם לעצטע וואָרט אין דער ל. ד. בראנדייס אפערע איז, אז פרעזידענט ווילסאָן, איינזעהענדיג די שטארקע געגנערשאפט צו בראנ־דייס'עס בעשטימונג האלט שוין אין גאנצען ביי צוריקציהען זיין קאנדידא־טור, און בעשטימען איך זיין פלאין סענאטאָר אגארמאן.

מיט עטליכע טעג טעג צוריק, האָט א ניי - יארקער פערשפּרייטע צייטונג, דער „איזוגינג דזשורנאל", געשריעבען וועגען דער אבציהונג פון בראנדייס'עס בעשטימונג, פאלגענדעס:

„דערמיט, וואָס די סענאטאָרס האלטען אין איין אבציהען בראנדייס'ס אפוינטמענט צום סופרים קאָורט, ארווערטייזען זיי זיך, אלס זעהר גוטע לאקייען פון די טראָסטס. וואָלט בראנדייס געווען איינער פון זיי, וואָלט ער שוין לאנג געזעסען אויף דער שטוהל פון סופרים קאָורט. וואָלט ער געווען אזא פארשוין ווי עליא רוטה, וואָלט ער זיכער מאָמענטאן בעשטעטיגט געוואָרען, ווייל אָבער בראנדייס ציהט פאר צו דיענען די אינטערעסען פון פאָלק, אנשטאָט די קאָאָפּעריישאָנס, דער־פאר וול ער איז א מאן א שטאָלצער אמעריקאנער און ניט אן עקעלהאפ טעס געוועזענער פון די קאָאָפּעריישאָנס וועלכע זיינען תמיד בערייט צו טהיילען זיך מיט'ן רויב פון א יעדען באנדיט — דערפאר מוז ער זיך אונטערוואָרפען אזא שטרענגער פערזענלעכער אונטערזוכונג וועלכע ווערט אנגעפירט פון אזיינע סענאטאָרען, וועלכע זיינען איינענטליך ניט מעהר ווי קאָרופּטע שקלאוועז צו די רייכע טראָסטס".

פירושים צו דעם געזאָגטען זעען איבעריג.

דער פעראייניגונגס-צוזאמענפאָהר

וואָס דער לעצטער צוזאמענפאָהר פון די נאציאָנאל ראדיקאלע שולען האָט דערגרייכט.

פון א. רייזוויין.

דאס אידישע לעבען, אין דער אל־טער אדער אין דער נייער וועלט, דאס איז א רייהע פון פראגען און פראבלעמען. וואו מען זאָל זיך ניט א קעהר טהון, שוויסט ארויס א פראגע אדער פראגעלע, א רינג פון יענער לאנגער קייט, וועלכע מיר ריפען אָן „די אייביגע אידען - פראגע".

די אייביגע אידען - פראגע, איז דאָך ווי א טייך, וועלכע צופליסט זיך אין פערשיעדענע קליינע שטראמען, און ניט קיין קליינעם פלאָ? אין דיעזער אָננע־וועהטאנטער פראגע פערנעהמט אויך די פראָבלעמע פון אידישער ערציהונג, די פראגע ווי אזוי בינדען מיר צו אונזערע קינדער צו אונזער פאָלק.

דארט אין דער אלטער היים, איז עס געווען אזוי נאטירליך. די גאס איז וועזען א אידישע, דאס הויז א אידישע, אין דער גאנצער סביבה האָט געאטהעמט מיט אידישקייט, און ווארום זאָל אין אזא אטמאָספעהע, דאָס קינד ניט אויפוואָק־סען אלס טרייער זוהן אדער טאָכטער פון'ם פאָלק.

עס וואָלט דאָך געווען אונגאטור־ליך, עס זאָל זיין אנדערש.

אין דעה נייער היים האָט זיך אָבער אלעס געביטען.

געיאָגט און פערפאָלגט, זענען די ערשטע אידישע אימיגראנטען צופריעדען געווען, ווען זיי האָבען זיך צו א ווינ־קעל דערשלאָגען, וואו זיי האָבען די מיע־דע קעפּ אין זיכערהייט געקענט אָנשפּא־רען. מען איז ניט געפאָהרען נאָר מען איז געלאָפען, און אזא איילעניש האָט גע־מוזט אויף אלעס און אלעמען א שטעמ־פּעל ארויפלעגען. וואס עס איז געבויט און געשאפען געוואָרען אין דער נייער וועלט, איז נעטהאָן געוואָרען אין גרויס איילעניש, אונבערעכענט, צו עס פּאסס זיך צו די נייע קאָנדיציאָנען און בערינ־גונגען, צו די נייע לעבענס - ארטען.

אין דער אלטער היים, האָט דאס אידישע קינד ניט געוואוסט פון א מאָ־דערנער שולע. די פיער וועגד'ס חדר און א רבי וועלכער שטייט ניט, אדער שטעלט ניט אין "פעקיל", דאָס איז גע־וועזען דעם קינדס - גרעסטער וואונש.

אין דער נייער היים, האָט זיך אָבער דאָס קינד בעגעגענט מיט א נייער וועלט, א מאָדערנע שולע, אינטערעסאנטע למודים, אָבער דאָך האָט מען עס פארגע־זעצט צו געבען עס די אידישע למודים אויף אזא ארט און ווייזע, און מיט אזעל־כע וועגען און מיטעלען, וועלכע האָבען ניט געקענט אפּעלירען צום קינדס הארץ, און אין בעסטען פאל, האָט עס זיי געמוזט בעטראכטען אלס א לאסט, פון וועלכען מען דארף ווי אמשנעלסטען פטור ווערען. ניט נאָר האָט עס ניט קיין ליעבע ביי איהם צום פאָלק איינגעפלאנצט, נאָר פיעל, פיעל דערווייטערט.

יאָהרען זענען געגאנגען, און יאָה־רען זענען געפלאסען, מען האָט זיך אנ־געהויבען ארומקוקען, צו איז אלעס אין דער נייעס היים אין אדרונג, אין מען האָט דאָן אויך ניט געקענט פערקוקען די ערציהונגס - פראגע.

צוגעהאלפען דערוצו האָט אויך דאס, וואָס פאר די לעצטע 12—10 יאָהר איז אין אמעריקא און קענדע אריינגעקומען א נייער סאָרט אימיגראנטען, וועלכער, וועלכער מוז תמיד בלייבען פרעמד און אונפערשטענדליך דעם „אלרייטניק" טיפ.

אויף דער אידישער גאס אין ענט־שטאנען א קאמף געגען דעם פערלערישען „כארני דער מלמד", אדער דער אָבגע־שטאנענער תלמוד תורה, עס זענען ארויסגעקומען נייע מענשען מיט נייע גע־דאנקען. א טהייל האָבען זיך צופריעדענ־געשטעלט מיט דעפארמירען און אריינ־ברענגען מעהר לעבען אין די עקזיסטירענ־דע תלמוד תורות, זאָ צו זאָגען, רעפאָר־מירען זיי. דער קלענערער טהייל אָבער האָט ערקלעהרט, אז די אידישע ערצ־הונג מוז אוועקגעשטעלט ווערען אויף א וועלטליכען באָדען, אז זי דארף ניט זיין רעליגיעז, נאָר נאציאָנאל. וועגען דיע־זער לעצטער ערציהונג, וועגען דיעזע נייע שילען, בעקאנט אלס די נאציאָנאל־ראדיקאלע שולען, און וועגען זייער לעצ־טען צוזאמענפאָהר, וועט אין די ווייי־טערדיגע ציילען גערעדט ווערען.

* * *

מיט פינף יאָהר צוריק זענען די שו־לען ענטשטאנען. אין אָנהויב אין גע־צעהלטע פלעצער. צוערשט אין נייריארק, דאן אין טאראנטא, און היינט צו טאָג צעהלען זיך שוין אזעלכע שולען אין עט־ליכע און דרייסיג שטעדט. (אלע דריי גרויסע אידישע קהלות פון קענעדע — מאָנטרעאל, טאראנטא און ווינניפּעג האָ־בען אזעלכע שולען. א. נ. ר. שול עזזיס־טירט אויך אין פּאָרט ארטהור אנט. — א. ר.)

נים צוזאמענגערעדט האָבען זיך די גרינדער פון די פערשיעדענע שולען, דאָך האָבען זיי אלע געארבייט אין איין ריכ־טונג.

אלע האָבען פערשטאנען, אז די הויפּט זאָך אין דער נייער ערציהונג דארף געלעגט ווערען אויף דער אידישער שפּראך אויף דער לעבעדיגער שפּראך פון'ם פאָלק, און די אידישע שפּראך, די אידישע לי־טעראטור האָט פערנומען, אין דיעזער ער־ציהונג איינעם פון די בכבוד'סטע פּלע - צער.

מען דארף פערשטעהן דעם תהום פון אונפערשטענדליכקייט צווישען דאס קינד און די עלטערען, האָבען דיעזע נייע ער־ציהער - אידעאליסטען פערשטאנען, און דערגרייכט קען עס ווערען נור דאן, ווען די שפּראך פונ'ם פאטער און מיטער וועט אויך ווערען די שפּראך פונ'ם קינד.

אום צו זיין א נוטער און טרייער איך מוז מען אויך די פערנאנגענהייט קענען, מען מוז די אייגענע געשיכטע וויסען, און דארום איז דעם למוד פון אידישער גע־שיכטע, לענענדען און פאלקלאר, אָבגע־געבען געוואָרען אין די שולען פיעל צייט.

א איר מוז אויך האָבען דעם צור־טריט צו די אלטע קולטור אוצרות אונזערע און דארום דארף דאס אידישע קינד ניט פערלערנט ווערען פון דער הבראיאישער שפּראך, און דאס מוז אריינגעהן אונ'ם פראגראם פון זיין וויסען.

חיין די למודים דארף ארום דאס קינד ארומגעוועבט ווערן א אידישע אט־מספּעאָרע, און דאס איז אין די שולען דערגרייכט געוואָרען, דורך דער פייע־רונג אויף א פאסיגען אופן פון די אידישע יום טובים, פאלקס - ליעדער און גע - שפּרעכען.

האָבען דיעזע מיטלען דערגרייכט דעם צוועק.

די תלמידים פון דיעזע שולען זענען דער ענטפער.

אונ'ם ערפאָלג פון דער שול - בע־וועגונג ליעגט די תשובה.

* * *

נעארבייט האָבען די שולען זעלבסט־שטענדיג ביז מיט צוויי יאָהר צוריק, ווען עס איז געבוירען געוואָרען דער געראנ־ווענען פעראייניגען אלע שולען איבער'ן לאנד אין איין קערפּערשאפט.

איז אָבער אן אבן נגף געוועזען.

די פיעלע שולען האָבען זיך אויסגע־טהיילט אין צוויי ריכטונגען, אין דאר־קאָליאידישע און ציוניסטיש - העברייי־אישע.

צום פאָך צוויי - אָהריגען צוזאמענ־פאָהר זענען געקומען בלויז די לעצטע, צו דער צייט, וואס די ערשטע זענען געבליי־בען פון דער וויטענס אונצופריעדענע.

א פערבאנד איז געגרינדעט געוואָ־רען, אָבער ער האָט וועניג וואס געקענט אויסטהאָן איבער דער גרויסענקייט פון די כחות.

די צוויי יאָהר זענען אָבער ניט גע־בליבען אין גאנצען ארויסגעוואָרפען. האָבען זיך אָנגעהויבען צו פערשטעהן. מען האָט איינגעזעהן, אז דער אבן נגף איז ניט גרויס, ווארום מען זאָל בלייבען צוריקען, און אין די פער־גאנגענע פסח - טעג (דעם 22-טען אפריל) איז אין נייריארק פאָרגעקומען א צווייטער צוזאמענפאָהר, וולכער קען מיט רעכט בעצייכענט ווערען אלס דער פעראיינינ־גונגס - צוזאמענפאָהר.

די שפּראכען פראגע איז בעזייטיגט געוואָרען דורך א קאָמפּראמיס - רעזאָלו־ציע, וועלכע איז אָנגענומען געוואָרען נאָך לאנגע דעבאטען און לעזט זיך:

1) דער צווייטער צוזאמענפאָהר פון די נאציאָנאל־ראדיקאלע שולען בעשליסט, אז אידיש זאָל זיין די אומגאנגס שפּראך אין די שולען.

2) אידיש און העברעאיש אלס גע־גענשטענדע זאָלען געלערנט ווערען אין די נ. ר. ש.

3) דער צוזאמענפאָהר גיט אויך טאָנאָמיע די שולען צו בעשליסען, ווען אָנהויבען לערנען די שפּראכען. די רעזאָלוציע איז אָנגענומען געוואָ־רען איינשטימיג, ווייל זי ערמעגליכט אלעמען צו ארבייטען האנד אין האנד.

* * *

דער צוזאמענפאָהר, אויף וועלכען דעלעגאטען פון אריבער דרייסיג שטעדט פון די שטאָאטען און קענעדע, זענען גע־וועזען פערטראטען, האָט זיך ניט נור בע־שעפטיגט מיט אויסגלייכען די טהעאָרע־טישע גרונד - לאגען, נאָר איז אויך גע־וועזען א פּראקטישער.

עס פיהלט זיך א מאנגעל אין לעהרער פאר דיעזען נייעם טיפ שולען, און עס ווערט בעשלאָסען צו גרינדען א לעהרער־סעמינאר, וואו לעהרער וועלען פאָרברייט ווערען.

עס פעהלט ליטעראטור פאר די לעהר־ער, און עס ווערט בעשלאָסען ארויסצו־געבען אן אונפּעראָדישע שריפט פאר די לעהרער.

די קינדער פון די שולען האָבען ניט גענוג אידישע קינדער - ליטעראטור, און דער צוזאמענפאָהר בעשליסט ארויסצוגע־בען א קינדער - זשורנאל.

* * *

ביים שלוס פונ'ם צוזאמענפאָהר, האָבען פיעלע פון די דעלעגאטען און איינ־געלאדענע געסט אונטערגעשטראָבען זיין וויכטיגקייט פאר דער אידישער ערצי - הונג.

וועט דער געשיכטע - שרייבער נאָר ניט האָבען קיין זייטיגע פּניות, וועט ער מוזען דיעזען צוזאמענפאָהר אָבגעבען שעהנע עטליכע בלעטער, ווען ער וועט רעדען וועגען דעם, וואָס עס איז אין אונ־ערע יאָהרען געטהאָן געוואָרען פאר דער אידישער ערציהונג.

קיין בעסערעס פערגעניגען פיר זיך זעלבסט און פיר אייערע געסט צו אמוזירען, — אין אייער הויז ברויכט איהר ניט זוי נור א קאָלומביא גראפאנאלא

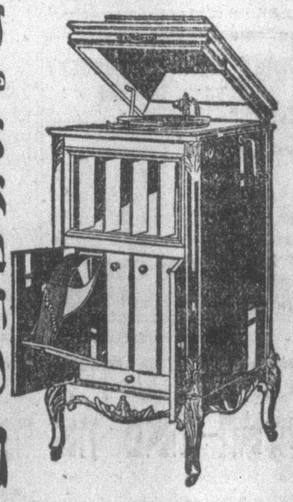

קומט צו אונז און מיר וועלען אייך ערקלעהרען. איך האָב דעם פולסטען אסאָרטמענט פון קאָלומביא א ידישע רעקאָרדס,

די טאראנטא גראפאנאלע קא.

61 קווין סטריט וועסט

טעלעפאָן עדלייד 3579

דער איינציגער סטאָר אין טאראנטא מיט קאָלומביא גראפאנאלאס און אידישע רעקאָרדס.

Toronto Grafonola Co.

61 Queen St. W.

וועגען „מנחם'ס א רינג איז דער קייט"

פון נח שטיינבערג.

(צווייטער ארטיקעל.)

פאר מיר איז דאָס אויפשטיגען פון דער אידישער ליטעראטור, דאָס אויפ־שטיגען פון דעם אידישען גייסט.

פאר מיר זיינען דארום די אידישע — זאָל זיין אפילו אָך שוואכע טעער — פיעל נעהענטער און מעהר צום הארצען, ווי די הויך קלינגענדע מארשען ווייט אין דער פרעמד.

דערפאר איז יעדעס ווערק פון א אידישען פּאָעט, פאר מיר א ווייכטיג גע־שעהעניש.

איך בעגריס דערפאר מיט פרייד, יעדען בליץ, יעדען שטראהל וואס ווייזט זיך אין דער אידישער וועלט.

אמת, מנחם'ס גרויסע פּאָעמעס זיי־נען בלויז פערמעסטענען פון א גרויסע קראפט, אבער זיי ווייזען, אז זייער בע־שעפער איז א פּאָעט, טראָץ אלע אויסזאָ־צונגען.

קיין אידישער פּאָעט איז ניט אזוי עכט אידיש ווי מנחם. יעדער טאָן זיינער איז א אידישער, בעשיידענער, דער גאנ־צער אינהאלט פון בוך איז אידיש; יע־דעס בילד גענומען פון אידישען לעבען; איהר געפינט ביי מנחם'ן דאָס בית־המדרש, „דער טאטע איז אוועק דאור־נען". ביי מנחם'ן זיינען אויפגעפרישט געוואָרען דער תפילין. ער דערמאָהנט אזוי גוט אָן דער רעליגיעזער יוגנד ווען ער זאָגט:

„איך וויקעל די האנד אין די לאנגע הצעותען".

ווער פון אונז געדענקט ניט יענע צייט ווען מיר האָבען געגלויבט מיט'ן גאנצען הארצען, אין אלע טאָג געוויי־קעלט די הייליגע רצעותען וואס האָבען אונז פערבונדען מיט גאָט? מיר האָ־בען דאן געהאט א גאָט, א גרויסען גאָט אין הארצען . . .

מנחם זינגט ניט פון פעלדער„ פון בלומען, אדער וועגען ביימער, אונטערגע־האקטע און ניט אונטערגעהאקטע, ווייל אין דער אמת'ן איז דער איר פרעמד דער־פון. דאָס אידישע אינגעל לויפט ניט ארום אויף די לאנגעקעס. דער טאטע געהמט איהם מיט אין בית־המדרש אריין.

מנחם האָט אונז געגעבען איר עכטע אידישע אטמאָספערע. די אידישע פרומע מאמע, דעם פערזאָרגטען טאטען, די אל־טע שוחל; און מעהר פון אלעס די אי־דישע דעליגיעזע שטימונג.

מען קען אפשר אויסזעצען, אז אין דעם גאנצען בוך פיהלט זיך א צו שטארקע ערענסטקייט. עס פעהלט פריוע שטימע־רישע בעזוגונג. עס פעהלט מעהר לוס־טיגקייט, די ערענסטקייט זאָל ניט פאלען אזוי שווער. און צוריק גערעדט, אפשר איז דאָס אין א געוויסען זין א מעלה? אין דעם ליעגט אפשר מנחם'ס אמת'דיג־קייט, ווייל דער איד איז מאקי אין זיין באראקטער ערענסט. און מנחם האָט דאָס געפיהלט, ווייל מנחם איז מיט זיין גאנצע נשמה א איד.

אמת, דער איד הויבט אָן צו ווערען אלזייטיגער, בעוועגליכער, לייכ־טער אין זיין געמיטה, און דאָס דארף זיך אויך אָבשפּיגלען אין דער אידישער פּאָעזיע; און ביי מנחם'ן איז דאָס נאָך נישטאָ. אבער דערפאר פערמאָגט מנחם ארגענאָלישטע.

אזעלכע ווי זיינע קליינע ליעדער האָט קיינער ניט. זיי איז פשוט א פער־גניגען צו לייענען. מען פיהלט אין זיי עפּעס אזא היימישע ווייכקייט; אָט דאָס ליעד דערמאָהנט אָן דער איינגענער מאמען:

„נעהם זונעלע דאוועון! זי קוקט אזוי באנגליך.
זי נעהמט מיר אראָב פון דער וואנד
א פּאָאר תפילין,
און ס'קרענקט מיך — איך וויים אז
זי וועט שוין נישט פרעגען:
וואו האָסטו די איינענע תפילין?
געלאָזען?"

מען זעהט קלאָהר די אידישע פרומע מאמע, מיט איהר אונענדליכער גוטס־קייט, וואָס היט אָב איהר איינגעלס נשמה.

דער רעליגיעזער געמיטה פון דעם אי־דישען אינגעל, וואָס איז יאָהרען און יאָהרען געווען דורכגעאטהעמט מיט גע־ליכער הייליגקייט, האָט ניט געקענט גע־פינען קיין בעפריידיגונג אין דער טרוקע־נער נעגאזיאָן פון פרייען געדאנק, ווייל:

„זי האָט זיך פון וויינגעלע אין
תפילות ערצוינען,
געוואָקסען אין אלטע געבעטפּולע
קלאנגען.
און ווען כ'האָב מיין קאָפּ אָהן הי־
טעל געלאָזען,
דעם סדור פערשלאָסען, די תפילין
פערגעסען —
האָט זי אויך פערגעסען אָן מיר —
און בעהאלטען
בעהאלטען געלעבט זיך איהר איי־
גענעס לעבען."

שטילערהייט זאָגט אונז מנחם אין זיין בוך, אז ביי דעם היינטיגען מענשען דארף די פּאָעזיע פערגעהמען דעם פלאץ פון מא־ראל און רעליגיאָן.

די נייע פּאָעזיע דארף אויפוועקען די הייליגקייט און טונענד ביי דעם היינטיגען מענשען.

די טראגעדיע פון דעם היינטיגען מענ־שען איז ניט וואס עס פעהלט איהם בע־גייסטערונג.

די אויפגאבע פון דער נייער פּאָעזיע דארף דארום זיין צו אינספּאירען דעם מענשליכען גייסט, און ארויפצובראינען ענטהוזיאזם אין לעבען.

מנחם'ס פּאָעטישע עמפּפינדליכ־קייט פיהלט, אז די נשמות וואס לעבען צווישען דעם גערויש פון שטיין און אייזען זיינען טויט פאר דער שטימע פון דער אייביגקייט.

און עס ווילט זיך איהם זינגען אויי, אז יענע טויטע אויערען זאָלען אָכהויבען הערען. די וואָכעדיגע אויערען זאָלען אָר־הויבען הערען דאָס שבת'דיגע פון דער נשמה.

מנחם'ס נשמה איז א שבת'דיגע. זי פערגעסט קיינמאָל ניט פון וואנען זי איז געקומען. זי ווייס, אז זי שטאמט פון א פאָלק וואָס האָט געגעבען דער וועלט א הייליגען שטרעבען, און א טרוים פון אן אייביגען אידעאל.

מנחם פיהלט מיט זיין גאנצען האר־צען, אז ער איז פערבונדען מיט יענע, וועלכע האָבען צום ערשט געזעהן די זון אויפשיינען אין מזרח. און עס ציהט איהם צו יענעס פלאץ, וואו די זון האָט צו ערשט אריינצובראָכען אין לעבען.

„ס'וועט אייביג מיין בענקשאפט צום מזרח מיך ציהען,
צום מזרח, וואָס גליהט ווי די שפּראנען,
פון דיין הארצען.
ניין, שטראָה מיך ניט טאטע — דיין
קינד איז אונשולדיג,
ס'טהוט שלאָגען דיין הארץ אין זיין
ענטהוזיאזם אין לעבען.

מנחם'ס פּאָעטישע עמפּפינדליכ־קייט פיהלט, אז די נשמות וואס לעבען צווישען דעם גערויש פון שטיין און אייזען זיינען טויט פאר דער שטימע פון דער אייביגקייט.

מנחם'ס פּאָעזיע איז געגעבען דער עכטער אידישער אטמאָספערע. די אידישע פרומע מאמע, דעם פערזאָרגטען טאטען, די אל־טע שוחל; און מעהר פון אלעס די אי־דישע דעליגיעזע שטימונג.

מען קען אפשר אויסזעצען, אז אין דעם גאנצען בוך פיהלט זיך א צו שטארקע ערענסטקייט. עס פעהלט פריוע שטימע־רישע בעזוגונג. עס פעהלט מעהר לוס־טיגקייט, די ערענסטקייט זאָל ניט פאלען אזוי שווער. און צוריק גערעדט, אפשר איז דאָס אין א געוויסען זין א מעלה? אין דעם ליעגט אפשר מנחם'ס אמת'דיג־קייט, ווייל דער איד איז מאקי אין זיין באראקטער ערענסט. און מנחם האָט דאָס געפיהלט, ווייל מנחם איז מיט זיין גאנצע נשמה א איד.

אמת, דער איד הויבט אָן צו ווערען אלזייטיגער, בעוועגליכער, לייכ־טער אין זיין געמיטה, און דאָס דארף זיך אויך אָבשפּיגלען אין דער אידישער פּאָעזיע; און ביי מנחם'ן איז דאָס נאָך נישטאָ. אבער דערפאר פערמאָגט מנחם ארגענאָלישטע.

אזעלכע ווי זיינע קליינע ליעדער האָט קיינער ניט. זיי איז פשוט א פער־גניגען צו לייענען. מען פיהלט אין זיי עפּעס אזא היימישע ווייכקייט; אָט דאָס ליעד דערמאָהנט אָן דער איינגענער מאמען:

„נעהם זונעלע דאוועון! זי קוקט
אזוי באנגליך.
זי נעהמט מיר אראָב פון דער וואנד
א פּאָאר תפילין,
און ס'קרענקט מיך — איך וויים אז
זי וועט שוין נישט פרעגען:
וואו האָסטו די איינענע תפילין?
געלאָזען?"

מען זעהט קלאָהר די אידישע פרומע מאמע, מיט איהר אונענדליכער גוטס־קייט, וואָס היט אָב איהר איינגעלס נשמה.

דער רעליגיעזער געמיטה פון דעם אי־דישען אינגעל, וואָס איז יאָהרען און יאָהרען געווען דורכגעאטהעמט מיט גע־ליכער הייליגקייט, האָט ניט געקענט גע־פינען קיין בעפריידיגונג אין דער טרוקע־נער נעגאזיאָן פון פרייען געדאנק, ווייל:

„זי האָט זיך פון וויינגעלע אין
תפילות ערצוינען,
געוואָקסען אין אלטע געבעטפּולע
קלאנגען.
און ווען כ'האָב מיין קאָפּ אָהן הי־
טעל געלאָזען,
דעם סדור פערשלאָסען, די תפילין
פערגעסען —
האָט זי אויך פערגעסען אָן מיר —
און בעהאלטען
בעהאלטען געלעבט זיך איהר איי־
גענעס לעבען."

שטילערהייט זאָגט אונז מנחם אין זיין בוך, אז ביי דעם היינטיגען מענשען דארף די פּאָעזיע פערגעהמען דעם פלאץ פון מא־ראל און רעליגיאָן.

די נייע פּאָעזיע דארף אויפוועקען די הייליגקייט און טונענד ביי דעם היינטיגען מענשען.

די טראגעדיע פון דעם היינטיגען מענ־שען איז ניט וואס עס פעהלט איהם א גלויבען, נאָר וואס עס פעהלט איהם בע־גייסטערונג.

די אויפגאבע פון דער נייער פּאָעזיע דארף דארום זיין צו אינספּאירען דעם מענשליכען גייסט, און ארויפצובראינען דעם ענטהוזיאזם אין לעבען.

מנחם'ס פּאָעטישע עמפּפינדליכ־קייט פיהלט, אז די נשמות וואס לעבען צווישען דעם גערויש פון שטיין און אייזען זיינען טויט פאר דער שטימע פון דער אייביגקייט.

און עס ווילט זיך איהם זינגען אויי, אז יענע טויטע אויערען זאָלען אָכהויבען הערען. די וואָכעדיגע אויערען זאָלען אָר־הויבען הערען דאָס שבת'דיגע פון דער נשמה.

מנחם'ס נשמה איז א שבת'דיגע. זי פערגעסט קיינמאָל ניט פון וואנען זי איז געקומען. זי ווייס, אז זי שטאמט פון א פאָלק וואָס האָט געגעבען דער וועלט א הייליגען שטרעבען, און א טרוים פון אן אייביגען אידעאל.

מנחם פיהלט מיט זיין גאנצען האר־צען, אז ער איז פערבונדען מיט יענע, וועלכע האָבען צום ערשט געזעהן די זון אויפשיינען אין מזרח. און עס ציהט איהם צו יענעס פלאץ, וואו די זון האָט צו ערשט ארויסגעשיקט איהרע שטראהלען.

„ס'וועט אייביג מיין בענקשאפט
צום מזרח ציהען,
צום מזרח, וואָס גליהט ווי די שפּראנען,
פון דיין הארצען.
ניין, שטראָה מיך ניט טאטע — דיין
קינד איז אונשולדיג,
ס'טהוט שלאָגען דיין הארץ אין זיין
ענטהוזיאזם אין לעבען.

מנחם'ס פּאָעטישע עמפּפינדליכ־קייט פיהלט, אז די נשמות וואס לעבען צווישען דעם גערויש פון שטיין און אייזען זיינען טויט פאר דער שטימע פון דער אייביגקייט